

zoo vroeg aangevangen werden eerst onder Karel V met ernst voortgezet, doch kawnen onder zijn bewind niet tot uitkomst.

Eerst onder Filips II kon de oprichting en deeling der nieuwe bisdommen plaats hebben.

Ten onrechte wordt dus Antonius Perrenot, kardinaal van Granvelle en bisschop van Atrecht als bewerker hiervan beschouwd. Reeds veel vroeger waren, zooals blijkt, de onderhandelingen aangevangen en Filips II getuigt zelf, dat de bisschop van Atrecht er geen kennis van droeg vóór de geloofsonderzoeker Franciscus Sonnius naar Rome was vertrokken, om dit werk te bevorderen (1).

Paulus IV (1555—1559) regelde nu bij de bul: „Super universas” dd. 12 Mei 1559 de indeeling als volgt:

Onder het aartsbisdom Mechelen werden opgericht de bisdommen: Roermond, Gent, Yperen, Antwerpen, Brugge en 's-Hertogenbosch.

Onder het aartsbisdom Kamerijk: St. Omer en Namen; benevens de beide, toen reeds sedert onheugelijken tijd als bisdommen bestaan hebbende: Atrecht of Arras en Doornik.

Onder Utrecht (van nu af van zijne metropolitaankerke Keulen losgemaakt en zelf tot Metropool of Aartsbisschoppelijke kerk verheven) werden opgericht tot onderhoorige of suffragaan-bisdommen: Haarlem, Middelburg (bisschop Nicolaas a Castro), Deventer (Jan Machasius), Groningen (Jan Knijf), en Leeuwarden (Remigius Drutius).

De eerste aartsbisschop van Utrecht was George van Egmond (1534—26 Sept. 1559), en werd opgevolgd door Frederik Schenk, baron van Toutenburg.

In genoemde bul werden tevens Filips II en zijnen opvolgers het recht gegeven, den paus, de waardigheidsbekleeders voor te dragen, en dit dus niet aan het kapittel over te laten.

Pius IV (1559—1565) bevestigde deze regeling op nieuw door de bul: „*Ex injuncto*” dd. 11 Maart 1560 (2).

Van 1580 tot 1853 waren de Noord-Nederlandsche bisdommen rehtens blijven bestaan. Feitelijk werden zij grootendeels onder de algemeene benaming van „Hollandsche zending”, deels als Apostolische Vicariaten bestuurd door buitengewone rechtstreeks door Rome aangestelde gedelegeerden.

In 1853 werd, met andere indeeling der voormalige bisdommen, het gewone bisschoppelijk bestuur hersteld.

Het bisdom Haarlem bestond vóór dit jaar uit Noord-Holland en Zuid-Holland ten Noorden van den Rijn; Leiden en wat ten zuiden lag tot aan Zeeland behoorde onder Utrecht. Nu werd Middelburg opgeheven en Haarlem's bisdom samengesteld uit Noord- en Zuid-Holland met de Zeeuwsche eilanden. Breda werd tot bisdom verheven en evenals Roermond en 's-Hertogenbosch als suffragaan-bisdom het aartsbisdom Utrecht toegevoegd. Deventer werd ook opgeheven.

Wanneer we nu nader nagaan de regeeringen der bisschoppen van Haarlem, dan kunnen we dus twee tijdperken onderscheiden; n.l. dat der zestiende eeuw en dat na 1853.

A. vóór de organisatie van 1853.

Nicolaus van Nieuwland sive *Nicolaüs Nova-Terranus*, geboren te Egmond, benoemd tot eerste bisschop van Haarlem 26 Mei 1561; hield als zoodanig zijn plechtigen intocht den 2^{en} Februari 1562; hij werd „ter onderhouding zijner tafel en bisschoppelijke waardigheid” verheven tot abt

van Egmond, zijnde de acht-en-dertigste in die waardigheid.

11 October 1569 deed hij te Brussel, door tussehenkomst van den gevolmachtigde Johan van der Goude, advocaat in den Hove van Hoiland, afstand van zijn ambt om redenen van gezondheid.

„Bij die gelegenheid had hij voor zich zelve een „jaargeld van 1000 gulden besproken, alsook de hofstede „Abtspoel” buiten Leyden, eertijds door de abten van „Egmond, aan wie het toebehoorde, fraai betimmerd, „tot zijne woning en hofhouding bedongen. Echter heeft „hij, afstand gedaan hebbene, het overige van zijn leven meestal in Zeeland doorgebracht, alwaar hij ook, „nadat hij nog negen jaren geleefd had, te Sint Maartensdijk, een dorp in Zeeland, in Bloei maand des jaars „1580 overleden, en, na het vervoeren van zijn lijk, „te Utrecht in de Abdij van Sint Servaas begraven is.” (zie de kronijk van Egmond. Alkmaar 1732).

Wapen: in zilver een rood kruis (*Bisdom Haarlem*); elk kanton beladen met vijf gegolfde blauwe dwarsbalken.

Hartschild: van zilver, beladen met drie zwarte hoefijzers, geplaatst 2 en 1.

Wapenspreuk:

Nemo Expers Hostis.

De initialen N. E. H. kunnen ook uitgelegd worden als:

Nicolaüs Episcopus Harlemensis.

In Rietstap's *Armorial Général*, Gouda 1861, komt voor het wapen van eene vlaamsche familie Nieuwland, zijnde: d'argent au filet de sable en croix, dans chaque canton cinq fasces ondées d'azur. Sur le tout d'argent à trois fers à cheval de sable.

Godefridus van Mierloo, geboren te Mierloo in Noordbrabant; benoemd 11 December 1569 tot bisschop van Haarlem en tevens tot abt van Egmond.

Toen 29 Mei 1578 Haarlem tot de zijde van den prins van Oranje overging, verliet de bisschop zijn zetel en ging naar Bonn, vandaar naar Munster, alwaar de bisschop van Munster hem tot zijn wij-bisschop aanstelde.

In begin van 1587 wijdde hij plechtig de hoofdkerk te Deventer in en 28 Juli daaraanvolgende overleed hij in laatstgenoemde stad in ballingschap.

Hij was de negen en dertigste en laatste abt van het vermaarde klooster van Egmond.

Wapen: 1 en 4 Bisdom Haarlem: 2 en 3 in zilver een molenijzer, waaronder een roos, alles van rood.

Wapenspreuk:

Simpliciter et recte.

B. na de organisatie van 1853.

Franciscus Jacobus van Vree, benoemd 4 Maart 1853, gestorven 31 Januari 1861.

Wapen: in zilver een roode dwarsbalk, vergezeld van twee sleutels boven, en een leeuw onder den dwarsbalk, alles van zwart.

Wapenspreuk:

Depositum custodi.

Gerardus Petrus Wilmer, benoemd 4 Mei 1861, overleden 1 Januari 1877.

Wapen: Bisdom Haarlem. tot hartschild: doorsneden 1 in zwart drie snijboonen van zilver boven elkander; 2 in blauw een zilver molenijzer.

Wapenspreuk:

Dominus Providebit.

Petrus Mathias Snickers, benoemd 31 Juli 1877; hield op bisschop van Haarlem te zijn wegens zijne benoeming tot aartsbisschop van Utrecht 3 April 1883.

(1) Zie Groen van Prinsterer, *Archives de la Maison d'Orange* T. I. [2me Ed.] p. 386

(2) Zie *Histoire des Résolutions d'Eglise d'Utrecht*, par le comte Louis Morzi, chanoine de la cathédrale de Bergame, traduit de l'italien. T. I pag 23 en volg. De bullen worden genoemd naar het *Incipit*.